МЕРЕЖА ОРГАНІЗАЦІЙ ГРОМАДЯНСЬКАГО СУСПІЛЬСТВА "ЗЕЛЕНА ЖИТОМИРЩИНА"

ЗВІТ ДІЯЛЬНОСТІ ЗА 2017 РІК

ЗМІСТ

Преамбула 02

Напрями роботи Мережі 03

Основні досягнення Мережі за напрямами:

Сталий розвиток громад 06

Адаптація до зміни клімату 06

Зменшення екологічних наслідків аварії на ЧАЕС 07

Боротьба із деградацією земель 08

Збереження біорізноманіття та розбудова потенціалу молоді 08

Участь, організація та проведення громадських заходів 10

Підсумки діяльності Мережі 13

Партнери 14

Комунікація та висвітлення діяльності в ЗМІ 15

ПРЕАМБУЛА

www.zelena.org.ua

Заснована у 2010 році, Мережа організацій громадянського суспільства «Зелена Житомирщина» (далі - Мережа) об'єднує 19 членів, серед яких органи місцевого самоврядування, громадські організації (далі - ГО), жіночі та молодіжні об'єднання, установи природно-заповідного фонду, наукові інституції, загальноосвітні та вищі навчальні заклади, фермерські господарства, місцеві громади, які сприяють запровадженню екологічно дружніх видів діяльності, розбудові спроможності громад, поширенню обізнаності та знань щодо можливостей запобігання глобальних екологічних проблем на локальному рівні та розвитку лідерства жінок та молоді.

У 2017 році Мережа спрямувала свою діяльність на вирішення проблеми деградації земель, в тому числі забруднених радіонуклідами внаслідок аварії на Чорнобильській атомній електростанції (далі - ЧАЕС), запровадження та демонстрацію переваг використання енергозберігаючих технологій, сталий розвиток громад, охорону біорізноманіття та залучення молоді до природоохоронних ініціатив.

НАПРЯМИ РОБОТИ МЕРЕЖІ

СТАЛИЙ РОЗВИТОК ГРОМАД

Із загостренням глобальних соціально-економічних та екологічних проблем світова спільнота визнала, що виживання людства можливе лише на засадах сталого розвитку. Глобальний ефект можливий лише за умови локальних змін. Сільські громади та громади невеликих містечок можуть стати рушійною силою у просуванні засад сталого розвитку, але при умові наявних знань та досвіду. Тому Мережа спрямовує свою діяльність на підвищення рівня обізнаності в громадах Житомирщини щодо сталого розвитку, шляхом розробки та впровадження освітніх інструментів, проведення семінарів та тренінгів, поширення інформаційно-просвітницьких матеріалів тощо. Також, Мережа співпрацює із міжнародними організаціями, місцевою владою, науковцями, громадськими організаціями, освітніми закладами, що безумовно, сприяє досягненню сталого розвитку в місцевих громадах.

АДАПТАЦІЯ ДО ЗМІНИ КЛІМАТУ

Зменшення глобального обсягу викидів парникових газів, зокрема залежить від зменшення викидів на локальному рівні, тому обізнаність громадян та прийняття ними екологічно-відповідальних рішень є необхідним для досягнення цієї мети та сталого розвитку в цілому. Тому, Мережа спрямовує свою діяльність як на демонстраційне впровадження енергозберігаючих технологій на територіях громадських об’єктів, так і на просвітницьку діяльність, а саме організацію та проведення семінарів, тренінгів, екологічних акцій, молодіжних заходів, поширення просвітницьких матеріалів тощо, з метою підвищення проінформованості громад щодо переваг використання енергозберігаючих технологій.

ЗМЕНШЕННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ НАСЛІДКІВ АВАРІЇ НА ЧАЕС

Масштаби наслідків Чорнобильської катастрофи для навколишнього середовища, здоров'я людей, розвитку суспільства є величезними. Внаслідок викиду радіонуклідів в навколишнє середовище на території України виникла несприятлива екологічна ситуація, що спричинила як зовнішнє опромінення багатомільйонної популяції людей, так і довгострокове надходження в організм радіоактивних ізотопів, що формують внутрішнє опромінення. Тому у 2017 році Мережа спільно з науковцями спрямувала діяльність на розробку наукових матеріалів, що присвячені питанню радіації, її впливу на організм людини та довкілля, аналізу негативного впливу наслідків аварії для використання їх науковими робітниками, викладачами вищих освітніх закладів, студентами, а також представниками органів виконавчої влади, ГО в сфері охорони навколишнього середовища та захисту громадянського здоров’я.
Також, Мережею спільно із Житомирським національним агроекологічним університетом було розроблено технологію для відновлення грунтів, які були забруднені внаслідок аварії на ЧАЄС та успішно апробовано на відчуженій зоні, що має значний соціально-екологічний вплив на місцеві громади, оскільки в Україні практично не використовувались подібні технології

БОРОТЬБА ІЗ ДЕГРАДАЦІЄЮ ЗЕМЕЛЬ

Через відсутність комплексної державної політики зі збереження екологічної системи, контролю за використанням природних ресурсів, а також відповідальністі за порушення в екологічній сфері, екосистема України переживає кризу, що не може не мати негативні наслідки в майбутньому. Основними негативними наслідками агропромислової діяльності в Україні є збідніння і виснаження родючих українських чорноземів, промислове забруднення ґрунтів та інтенсивне освоєння цілинних земель, широке розповсюдження монокультур, застосування азотних і нітратних мінеральних добрив. Основним чинником великомасштабної деградації земельних ресурсів є, передусім, екологічна недосконалість структури земельних ділянок і технологій вирощування сільськогосподарських культур. Мережа спільно з Житомирським національним агроекологічним університетом розробляє, апробує та поширює агротехнології вирощуванння нішевих культур для відновлення деградованих земель Житомирщини.

ЗБЕРЕЖЕННЯ БІОРІЗНОМАНІТТЯ ТА РОЗБУДОВА ПОТЕНЦІАЛУ МОЛОДІ

Зменшення біорізноманіття займає особливе місце серед головних довкільних проблем сучасності. За даними ЮНЕП, наприкінці XX століття серйозного ризику повного знищення зазнавали 25% видів ссавців і 11% видів птахів. Наслідком зникнення біорізноманіття стає руйнування існуючих екологічних зв'язків та деградація природних угруповань, неспроможність їх до самопідтримки та саморегуляції, що призводитиме до їх зникнення. Для запобігання втрат біорізноманіття міжнародна спільнота прийняла ряд міжнародних договорів та угод, стороною яких є і Україна, і хоча всі ці договори є міжнародними, але їх глобальна ефективність залежить від умов реалізації на локальному рівні. Важливу роль у збереженні біорізноманіття відіграє громадськість, особливо молодь. Саме тому, діяльність Мережі була направленна на привернення уваги до проблеми втрати та шляхів збереження біорізноманіття, керуючись міжнародними зобов'язаннями та домовленостями, із залученням молоді, науковців та представників освітніх закладів. Крім того, Мережа сприяє створенню «зеленого туризму» в Житомирській області з урахуванням практичних заходів щодо збереження біорізноманіття.

ОСНОВНІ ДОСЯГНЕННЯ МЕРЕЖІ ЗА НАПРЯМАМИ:

СТАЛИЙ РОЗВИТОК ГРОМАД

У 2017 році ГО «Сталий розвиток – гармонія суспільства» було розроблено онлайн-курс «Сталий розвиток громад», метою якого є максимально широко, але при цьому коротко та зрозуміло, розкрити питання сталого розвитку у всіх сферах суспільного життя. Курс містить деякі теоретичні положення, але в основному є практичним, містить багато конкретних прикладів для наслідування. Слухач курсу може знайти багато цікавої та практичної інформації, зокрема щодо раціонального ведення домашнього господарства, зміни повсякденних звичок, започаткування власної справи та просування «зеленого» бізнесу, розвитку ефективної інфраструктури населених пунктів, екотуризму, альтернативних джерел енергії тощо. Курс «Сталий розвиток громад» розміщений за посиланням: http://ecoacademy.org.ua/book/stalyy-rozvytok-gromad та містить ряд інформаційно-просвітницьких, наочних, відео-, фотоматеріалів та результатів наукових досліджень, адаптованих до потреб громад. Крім того, 25 лютого 2017 року в с. Лутівка Житомирської області для представників ландшафту Житомирського та Київського Полісся було проведено інформаційно-просвітницькі семінари, присвячені презентації нового курсу. До участі долучилось понад 50 осіб, серед яких представники місцевих органів самоврядування, сільських громад, громадських організацій, науковці, педагоги та інші.

АДАПТАЦІЯ ДО ЗМІНИ КЛІМАТУ

В травні 2017 року в с. Вирва Радомишльского району ГО «Екосвіт» було завершено роботи із встановлення нової енергозберігаючої системи вуличного освітлення, а саме 125 світильників з світлодіодними лампами, що дозволить зекономити понад 28 800 000 Вт/рік та скоротити об'єм викидів вуглекислого газу в атмосферу на 37 497 кг/рік. Попередня система вуличного освітлення у с. Вирва була застарілою, та переважно, складалась з ламп розжарювання та ртутних ламп, тому встановлення нової системи включало відновлення 3000 м ліній передач, ремонт кронштейнів ліхтарів, встановлення лічильників та світильників з світодіодними напівпровідниками. Нова система вуличного освітлення є демонстрацією громаді ефективності енергозберігаючих ламп та необхідності їх встановлення у кожній оселі. Крім того, до процесу було залучено 12 волонтерів із с. Вирва, спільними зусиллями яких було очищено 2000 кв. м для встановлення нової системи вуличного освітлення.

ЗМЕНШЕННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ НАСЛІДКІВ АВАРІЇ НА ЧАЕС

В 2017 році за сприяння ГО «Сталий розвиток – гармонія суспільства» було випущено наукову публікаццю «Рівненщина та Чорнобильська аварія. 30 років потому», з метою підвищення обізнаності громадськості щодо екологічних наслідків Чорнобильської катастрофи та шляхів мінімізації впливу радіації на здоров'я населення.
В публікації розповідається про радіацію, її вплив на організм людини, природній та штучний радіаційний фон, специфіку грунтів Рівненського Полісся, формування дозових навантажень на населення за рахунок іспитів ядерної зброї. Також, в публікації розглядається нинішній радіаційний стан на ЧАЕС, робота фахівців санітарної служби у ліквідації наслідків аварії безпосередньо в «чорнобильській зоні» Київської області. Надаються результати досліджень щодо радіаційної обстановки, що склалась після аварії, радіактивного забруднення грунтів, продуктів харчування, шляхів подолання бюрократичних перепон радянського часу у питанні признання частини області як радіаційно «забрудненої». Висвітлені здобутки авторів щодо вивчення впливу радіаційного забруднення на стан навколишнього середовища та захворюваність населення Рівненщини. Також, у висновках надані рекомендації та пропозиції для населення, органів виконавчої влади та місцевого самоврядування на різних рівнях управління. Дана публікація спрямована на використання науковцями, викладачами вищих навчальних закладів та студентами, а також представниками органів виконавчої влади та громадських організацій у сфері охорони довкілля та громадського здоров'я. Крім того, в с. Степанівка Іванківського району Київської області було відновлено 10 га земель, що зазнали радіоактивного забруднення внаслідок аварії на ЧАЄС (детальніше у досягненнях за напрямом «Боротьба із деградацією земель»).

БОРОТЬБА ІЗ ДЕГРАДАЦІЄЮ ЗЕМЕЛЬ

У 2017 році ГО «Зелена свідомість та партнерство» було розроблено та апробовано технології посівів нішевих культур з урахуванням особливостей ландшафту Житомирського та Київського Полісся та відновлено 30 га деградованих земель. Навесні на 30 га території Рижанської сільської ради Хорошівського (Володарськ-Волинського) району Житомирської області було впроваджено технологію вирощування нішевих культур таких як: чорний кмин, розторопша плямиста на деградованих землях з елементами біологізації. Зокрема, за результатами досліджень було розроблено та поширено серед аграріїв Житомирщини методичні рекомендації щодо технології вирощування розторопши плямистої. Також, ГО «Зелена свідомість та партнерство» було розроблено та апробовано технологію вирощування нішевих культур, а саме чорного кмину на 10 га території в с. Степанівка Іванківського району Київської області на деградованих дерново-підзолистих грунтах, що зазнали радіоактивного забруднення внаслідок аварії на ЧАЕС, слід зазначити, що ці землі відчуджені, та не використовувались протягом 30 років. Розроблена технологія відіграє важливу роль не лише як грунто-відновлювальна, оскільки має соціально-екологічні аспекти у діяльності місцевих громад та вирішенні проблеми деградації забруднених радіонуклідами земель, через відсутність в Україні практичних технологій з відновлення земель-перелогів в зоні радіоактивного забруднення.

ЗБЕРЕЖЕННЯ БІОРІЗНОМАНІТТЯ ТА РОЗБУДОВА ПОТЕНЦІАЛУ МОЛОДІ

Протягом 2016-2017 рр. Мережею в Житомирській області здійснювалась діяльність спрямована на створення «зеленого туризму» з практичними заходами щодо збереження біорізноманіття, зокрема щодо охорони та збільшення популяції лося, що знайшла свої результати 9 листопада 2017 року на засіданні Національної комісії, де ухвалили рішення взяти цей вид під охорону. За останні роки популяція лося в Україні скоротилася з 14 до 4,5 тис. особин і продовжує скорочуватися, незважаючи на повну заборону полювання на нього. Проведення наукового моніторингу підтвердило можливість існування лося лише за умови оптимізації охорони та експлуатації (включаючи біотехнічні заходи з підгодівлі тварин), тому протягом останього року Мережа проводила інформаційно-просвітницькі, правозахисні та біотехнічні заходи (покращення кормових, захисних та інших умов існування тварин), що сприяло послабленню негативного впливу на зовнішні умови існування для тварини.

З 1 грудня 2016 року по 1 березня 2017 року ГО «Екологічне майбутнє» проводився конкурс молодіжних есе «Біорізноманіття: від міжнародних договорів до локальних дій» з метою привернення уваги до проблеми втрати та шляхів збереження біорізноманіття, а також поширення кращих практик у галузі збереження біорізноманіття. Під час Конкурсу молодь було ознайомлено з міжнародними договорами у галузі збереження біорізноманіття, що сприяло розвитку у дітей та молоді активної життєвої позиції та заохоченню їх до природоохоронних ініціатив. У Конкурсі взяло участь понад 20 учнів із загальноосвітніх навчальних закладів, а також студентів I-II курсів професійно-технічних та вищих навчальних закладів.

Також, Мережа спільно із Житомирським національним агроекологічним університетом долучились до розробки нової екологічної гри «Мережа Життя». Гра знайомить із основними поняттями в сфері біоріорізноманіття такими як екосистема», «харчовий ланцюг», «біоценоз» тощо; демонструє дивовижні та неповторні види нашої планети взагалі, та України зокрема; показує сильні та тісні взаємозв’язки в природі; дає уявлення про основні загрози біорізноманіттю та шляхи їх запобігання. Гравці можуть побудувати харчові мережі, створити стабільну екосистему, саботувати екосистеми супротивників. Виграє той, хто створить найскладнішу екосистему. Гра розрахована на учнів старших класів з поглибленим вивченням природничих дисциплін та студентів природничих спеціальностей. Може бути використана також як компонент неформальної освіти для сталого розвитку, зокрема працівниками об’єктів природно-заповідного фонду, представниками громадських організацій та всіх, хто бажає долучитися до практичних реалізації принципів Стратегії освіти для сталого розвитку Європейської економічної комісії ООН (ЄЕК ООН).

УЧАСТЬ, ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ПРОВЕДЕННЯ ГРОМАДСЬКИХ ЗАХОДІВ

- 18 лютого 2017 року в Мережа долучилась до участі у Дні відкритих дверей, що проходив у Житомирському національному агроекологічному університеті, де школярі та майбутні студенти мали змогу поспілкуватись з експертами Мережі, викладачами агрономічного факультету, зокрема обговорити проблеми стану грунтів Полісся, які втратили свою родючість внаслідок антропогенних впливів, проблеми якості води, повітря та сільськогосподарської продукції тощо.

- 6-9 березня 2017 року в м. Львів Мережа спільно з Житомирським національним агроекологічним університетом та Житомирським агротехнічним коледжем долучилась до виставки з обміну знаннями та кращими практиками в рамках регіонального семінару Глобального екологічного фонду (the GEF Expanded Constituency Workshop (ECW) for the Eastern Europe Constituency). Зокрема, представники Мережі поділилися досвідом розвитку сільського «зеленого туризму» на Житомирщині з використанням альтернативних джерел енергії та компонентом захисту біорізноманіття. До уваги гостей виставки було представлено продукцію сушки, яка працює лише на сонячній енергії, а саме сушені фрукти, овочі, лікарські трави. Було презентовано науково-методичні розробки Житомирського національного агроекологічного університету, Інституту сільського господарства Полісся щодо технології підбору та вирощування травосумішок для земель Полісся, які сприяють створенню життєздатних пасовищ на 5-9 років та виведенню радіонуклідів з ґрунтів.

- 7 квітня 2017 року в м. Житомир Мережа долучилась до участі у науковій конференції «Науково-практичні основи землекористування та розвиток екологічного сільського господарства в зоні Полісся», що проходила в Житомирському національному агроекологічному університеті. В

конференції взяло участь понад 50 осіб, серед яких представники університету, Державної екологічної академії післядипломної освіти та управління, громадських організацій, зокрема Асоціації фермерів та приватних землевласників України в Житомирській області та інші. Під час заходу проходила дискусія щодо можливостей запровадження органічного землеробства, застосування сталих (зелених) закупівель як інструменту агроекологічного управління в напрямку стійкості фермерських систем, використання державної підтримки сільських громад та фермерів, також було проведено опитування щодо розуміння кліматичних змін для формування подальших програм співпраці та підвищення кваліфікації серед фермерів.

- 12-13 квітня 2017 року в м. Київ Мережа долучилась до III Всеукраїнського форуму «Освіта для збалансованого розвитку», що проходив за підтримки Всеукраїнської екологічної ліги та Національного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді МОН України. Ключовою темою 2017 року стали завдання освіти та шляхи їх реалізації в рамках Стратегії сталого розвитку України на період до 2030 року. В рамках роботи Форуму учасники долучились до активних обговорень щодо стратегічного бачення, керівних принципів та векторів Стратегії сталого розвитку України на період до 2030 року, зокрема можливостей реалізації міжнародних зобов'язань щодо впровадження освіти для сталого розвитку, використовуючи кращий досвід та практики. Зокрема, представники Мережі долучилися до обговорень щодо можливостей реалізації принципів освіти в інтересах сталого розвитку, використовуючи досвід запровадження їх на локальному рівні.

- 7-8 вересня 2017 року в м. Києві представники Мережі долучились до участі у Міжнародній науково-практичній конференції «Охорона, збереження та відтворення біорізноманіття в умовах мегаполісу», що проходила в Національному природному парку «Голосіївський» і була присвячена 10-річчю створення парку. Під час конференції відбулись пленарні та секційні засідання, природничі заняття та екскурсії, а також обмін інформаційними матеріалами та неформальне спілкування. Мережею під час конференції було організовано виставку, на якій було презентовано науково-методичні розробки, інформаційно-просвітницькі матеріали, зокрема технологію вирощування нішевих культур та

травосумішок для відновлення деградованих земель.

- 29-30 вересня 2017 року у м. Нова Каховка представники Мережі долучились до участі у Ювілейному Х-му Міжнародному інвестиційному форумі «Таврійські горизонти: співпраця, інвестиції, економічний розвиток» з метою обміну кращим досвідом із аграріями Херсощини, розбудови партнерств та можливостей в напрямку аграрних інвестицій, сільськогосподарської переробки продукції та розвитку туристичної інфраструктури. У заході взяли участь потужні вітчизняні та іноземні інвестиційні компанії, урядовці, представники дипломатичного корпусу, міжнародних фінансових та донорських організацій, експерти в сфері економічного розвитку та інвестування, громадські організації та науковці. Концепція заходу була присвячена перспективам розвитку «зеленої економіки» в Україні, а також можливостям, які відкриваються на Херсонщині для втілення «зелених проектів».

- 22 грудня 2017 в с. Веприн Житомирського району Мережа спільно з представниками Вишевицької об'єднаної територіальної громади організували Благодійний екологічний якрмарок. До участі долучились понад 100 осіб, переважно місцеві діти і молодь, представники громадських організацій, науковці, викладачі місцевих освітніх закладів та інші. Новорічний настрій учасникам подарував народний художній фолькльорно-етнографічний колектив «Вишевичанка».

ПІДСУМКИ ДІЯЛЬНОСТІ МЕРЕЖІ ОГС «ЗЕЛЕНА ЖИТОМИРЩИНА»

Встановлено **1 нову енергозберігаючу систему вуличного освітлення** в с. Вирва Радомишльского району, що дозволить **зекономити 28 800 000 Вт/рік** та **скоротити об'єм викидів вуглекислого газу** в атмосферу **на 37 497 кг/рік.**

Розроблено та поширно в мережі інтернет та під час громадських заходів **онлайн-курс «Сталий розвиток громад».**

Розроблено та надруковано **наукові публікації «Рівненщина та Чорнобильська аварія. 30 років потому».**

Розроблено та апробовано **2 агротехнології** для відновлення деградованих земель, зокрема для земель забруднених радіонуклаотидами внаслідок аварії на ЧАЕС.

Відновлено 30 га деградованих земель в Хорошівського району Житомирської області.

Відновлено 10 га деградованих земель зони відчуження в с. Степанівка Іванківського району Київської області, що були **забруднені радіонуклаотидами внаслідок аварії на ЧАЕС.**

Розроблено **екологічну гру «Мережа життя»** для поширення кращих освітніх практик щодо збереження біорізноманіття.

Проведено **ряд практичних заходів для охорони та збільшення популяції лося**, якого було **віднесено до Червоної книги України** у листопаді 2017 року.

Проведено **молодіжний конкурс есе «Біорізноманіття: від міжнародних договорів до локальних дій»**, з метою привернення уваги до проблеми втрати та шляхів збереження біорізноманіття.

Організовано понад **36 громадських заходів**, **залучено понад 1200 осіб** представників Житомирської громади, за результатами тренінгів **підвищено спроможність 70 учасників** – молоді, жінок та представників громад.

ПАРТНЕРИ МЕРЕЖІ ОГС «ЗЕЛЕНА ЖИТОМИРЩИНА»

1. Програма розвитку ООН (ПРООН) (https://www.ua.undp.org/);
2. Програма малих грантів Програми розвитку ООН Глобального екологічного фонду (ПМГ ПРООН/ГЕФ) (http://www.sgpinfo.org.ua/);
3. Житомирська обласна рада (https://zt.gov.ua/);
4. Радомишльська районна рада (https://radrajon.at.ua/);
5. Хорошівська районна рада (http://khoroshiv-rayrada.zt.gov.ua/);
6. Державна екологічна академія післядипломної освіти та управління (https://dea.edu.ua/);
7. Національний природний парк "Голосіївський" (http://nppg.gov.ua/);
7. Національний університет «Києво-Могилянська академія» (https://www.ukma.edu.ua/);
8. Житомирський національний агроекологічний університет (http://znau.edu.ua/);
9. Інститут сільського господарства Полісся (https://sites.google.com/site/isgpua/);
10. Національний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді (https://nenc.gov.ua/);
11. Житомирський агротехнічний коледж (https://zhatk.zt.ua/);
12. Радомишльська гімназія;
13. Сарненська гімназія та Екологічний клуб "Паросток (http://ekotofbiology.blogspot.com/);
14. Чернігівський ліцей для обдарованої сільської молоді (www.lyceum-cn.org/);
15. Всеукраїнська екологічна ліга (http://ecoleague.net/);
16. Українське товариство охорони природи (http://www.ukrpryroda.org/);
17. Асоціація фермерів та приватних землевласників України в Житомирській області (https://www.facebook.com/fermer.zh/);
18. Партнерська мережа «Освіта в інтересах сталого розвитку» (http://www.ecoosvita.org.ua/);
19. Ініціатива з розвитку зеленого туризму на Житомирщині (http://green-tour.org.ua);

КОМУНІКАЦІЯ ТА ВИСВІТЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ В ЗМІ

1. Сайт Мережі ОГС «Зелена Житомирщина»: http://zelena.org.ua
2. Сторінка у Facebook Мережі ОГС «Зелена Житомирщина» : https://www.facebook.com/zelenazhytomyr

Поширення інформації партнерами Мережі ОГС «Зелена Житомирщина»:

1. Посилання на публікації з сайту Житомирського національного агротехнічного університету:
- http://znau.edu.ua/tidings/top-news/u-zhnaeu-naukovtsi-j-fermeri-obgovoryuvali-rozvitok-ekologichnogo-silskogo-gospodarstva-na-polissi#!DSCF5332_1
- http://znau.edu.ua/tidings/top-news/u-zhnaeu-naukovtsi-j-fermeri-obgovoryuvali-rozvitok-ekologichnogo-silskogo-gospodarstva-na-polissi#!DSCF5326
2. Посилання на публікації з сайту Програми малих грантів ПРООН-ГЕФ:
- https://www.sgpinfo.org.ua/rozshyrenyi-rehionalnyi-seminar-hlobalnoho-ekolohichnoho-fondu-dlia-krain-skhidnoi-yevropy
- https://www.sgpinfo.org.ua/nova-ekolohichna-hra-merezha-zhyttia
3. Посилання на публікації з сайту Партнерської Мережі «Освіта в інтересах сталого розвитку в Україні»:
- http://www.ecoosvita.org.ua/novyna/den-vidkrytyh-dverey-v-zhytomyrskomu-agroekologichnomu-universyteti
- http://www.ecoosvita.org.ua/novyna/do-kincya-konkursu-ese-sered-molodi-na-temu-bioriznomanittya-vid-mizhnarodnyh-dogovoriv-do
- http://www.ecoosvita.org.ua/novyna/uchasnyky-merezhi-prodemonstruvaly-krashchi-praktyky-pmg-na-mizhnarodnomu-seminari-gef
- http://www.ecoosvita.org.ua/novyna/v-zhytomyri-vidbulasya-naukova-konferenciya-na-temu-naukovo-praktychni-osnovy
- http://www.ecoosvita.org.ua/novyna/pidsumok-konkursu-ese-sered-molodi-na-temu-bioriznomanittya-vid-mizhnarodnyh-dogovoriv-do
- http://www.ecoosvita.org.ua/novyna/nova-ekologichna-gra-merezha-zhyttya
- http://www.ecoosvita.org.ua/novyna/vidbulasya-mizhnarodna-naukovo-praktychna-konferenciya-ohorona-zberezhennya-ta-vidtvorennya
- http://www.ecoosvita.org.ua/novyna/29-30-veresnya-u-m-nova-kahovka-vidbuvsya-yuvileynyy-h-mizhnarodnyy-investyciynyy-forum
- http://www.ecoosvita.org.ua/novyna/blagodiynyy-ekologichnyy-yarmarok